

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Брун Манфред Гиперконкуренция: характерные особенности, движущие силы и управление [Электронный ресурс] / Манфред Брун // Менеджмент и маркетинг – 1998. – № 3. – Режим доступа : http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/20_3_98.htm.
2. Дятлов С.А. Инновационная гиперконкуренция в мировой экономике / С.А. Дятлов // Диалог культур и партнерство цивилизаций: Становление глобальной культуры. X Международные Лихачевские научные чтения (Санкт-Петербург, 13-14 мая 2010 г.). – СПб, 2010. – С. 446–447.
3. Aveni R. Hypercompetition: Managing the Dynamics of Strategic Maneuvering / R. Aveni. – New York: The Free Press, 1994. – P. 57.
4. Лаиди Али Промышленный шпионаж – устаревшее понятие. Пришло время гиперконкуренции [Электронный ресурс] / Али Лаиди // InoPressa: Иностранная пресса о России и не только – 21 апреля 2011 г. – Режим доступа : <http://inopressa.ru/article/21apr2011/lemonde/espionnage.html>.
5. Baldwin R. Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice / R. Baldwin, M. Caue. – Oxford: Oxford University Press, 1999. – P. 73-75.
6. Посібник з економічного регулювання природних монополій / [Є. Ахтирко, О. Бакун, А. Блінов, О. Блінов, І. Газізуллін, В. Нікітін, О. Реміга, О. Татаревський, М. Хозе, В. Цаплін]. – К. : Міжнародний центр перспективних досліджень, 2005. – 53 с.

УДК 658.15

Сергеев О.П.*директор департаменту матеріально-технічного постачання і ремонтів
НАК «Нафтогаз України» ПАТ «Укртрансгаз»***ЕТИМОЛОГІЧНО-СУТНІСНА ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА**

Стаття присвячена проведенню етимологічно-сутнісної оцінки концепта «економічний потенціал підприємства». Визначено підходи до формування, проведений критичний аналіз підходів науковців до його формування. Наведене авторське визначення деривації «економічний потенціал підприємства».

Ключові слова: економічний потенціал, можливості, ресурси, підприємство.

Сергеев О.П. ЭТИМОЛОГИЧЕСКИ-СУЩНОСТНАЯ ОЦЕНКА ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья посвящена проведению этимологически-сущностной оценки концепта «экономический потенциал предприятия». Определены подходы к формированию, проведен критический анализ подходов ученых к его формированию. Приведенное авторское определение деривации «экономический потенциал предприятия».

Ключевые слова: экономический потенциал, возможности, ресурсы, предприятие.

Sergeev A.P. ETYMOLOGICALLY, THE ESSENTIAL EVALUATION ECONOMIC POTENTIAL OF ENTERPRISE

Article is devoted to carrying out essential etymologically-evaluation of the concept «economic potential of the company». Approaches to the formation, the critical analysis of scientific approaches to its formation. The above author's definition of derivation «economic potential of the company».

Keywords: economic potential, opportunities, resources, enterprise.

Постановка проблеми. Ефективні механізми управління підприємствами неможливо побудувати без всестороннього і системного дослідження такої категорії, як економічний потенціал підприємства, його складових елементів та оцінки взаємозв'язків між ними. Таке дослідження сприятиме адекватному сприйняттю економічного потенціалу підприємства як категорії оцінки між плановою та фактичною траєкторією розвитку конкретного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свій внесок у розкриття етимології, розвиток дефініції «потенціал», його економічного змісту, виявлення чинників впливу на потенціал підприємства, проведення канонічного аналізу процесів розвитку потенціалу підприємства, вплив потенціалу на підвищення конкурентоспроможності підприємства подано в працях зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як Л. Абалкін, В. Авдєнко, О. Ареф'єва, Б. Бачевський, Р. Білоусов, О. Волкова, А. Воронкова, В. Гавва, Л. Гораль, Е. Горбунов, М. Данилюк, О. Дзьоба, В. Довбенко, Ф. Євдокімов, П. Ігнатовський, Г. Клейнер, В. Ковальов, Т. Калінеску, Н. Краснокутська, Л. Малярець, Р. Матковський, С. Мочерний, І. Рєпіна, А. Сабадирьова, О. Федонін, О. Циганок, С. Чимшит та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. До сьогодняшнього часу не існує однознач-

ного трактування деривації «економічний потенціал». Аналіз наукових робіт дав можливість зробити висновок, що в економічній літературі існує неузгодженість між категоріями «потенціал» та «економічний потенціал» підприємства.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є здійснення узагальнення проведених досліджень потенціалу підприємства як складного економічного явища на основі їх глибокого аналізу, та подання авторського визначення деривації «економічний потенціал підприємства».

Постановка завдання. Дана стаття присвячена питанням проведення етимологічно-сутнісної оцінки концепта «економічний потенціал підприємства».

Виклад основного матеріалу дослідження. Етимологія слова «потенціал» визначає його як можливість, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані. Поняття походить від латинського «potential» – міцність, сила. Так, у тлумачному словнику під цим терміном розуміються «приховані можливості, сили для будь-якої діяльності, які можуть виявитися у певних умовах». В етимологічному словнику російської мови відзначається походження цього слова як запозиченого в XIX ст. із французької мови, де «potential» взято з латинської «potentialis», похідного «potens» – «здатний», «спроможний», буквально – «здатний бути» [1]. Великий тлумачний

словник української мови подає тлумачення потенціалу як сукупності усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані у певній сфері, галузі, ділянці; запас чого-небудь, резерв; приховані здатності, сили якої-небудь діяльності, що можуть виявлятися за певних умов [2]. Таким чином, терміни «потенціал», «потенційний» позначають наявність у будь-кого прихованих можливостей, які ще не виявились, або можливість діяти у певній галузі.

Зауважимо, що застосування поняття потенціал не є прерогативою лише економіки. Цей термін широко використовується в техніці, автоматичній, соціології тощо. У словнику російської мови С. Ожегова, в російському енциклопедичному словнику А. Прохорова зустрічається ще одне визначення «потенціалу» як величини, що характеризує широкий клас силових полів в даній точці, що відкриває цілий ряд понять у фізиці, хімії, математиці [3; 4]. Натомість саме використання його з означним словом економічний викликає жваве обговорення та зацікавлення.

У вітчизняній економічній літературі цей термін у широкому значенні трактується аналогічно як можливості, сили, запаси та засоби, які можуть бути використані, або як рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність ресурсів, необхідних для будь-чого. На ресурсний підхід спирається найпоширеніша теорія потенціалу, за якою ресурси або можливості ототожнюються з потенціалом [5; 6], іноді до можливостей економічного потенціалу додаються ресурс системи управління [7, с. 209].

Окрім ресурсного підходу як економічна система потенціал підприємства розглядається з точки зору функціонального та ресурсно-цільового підходу: перша визначає потенціал підприємства як сукупність функцій, що забезпечують реалізацію здібностей і можливостей; друга – потенціал підприємства як сукупність ресурсів та можливостей щодо досягнення певних результатів, цілей.

Полеміка, яка почалася в науковій літературі з 1924 р. з визначення К. Воблім потенціалу виробничих сил як потенційної можливості країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб населення, триває і по сьогоднішній день. Так, Б. Бачевський дає таке визначення потенціалу: «Внутрішня властивість будь-якого об'єкту або його елемента, як носія, проявляти себе відносно зовнішнього середовища», а потенціал підприємства – «властивість, як носія штучного походження, забезпечити очікуваний суб'єктом оцінки позитивний (або негативний) результат в існуючій системі зовнішніх обмежень з урахуванням здатності носія до розвитку» [8].

К. Міско під потенціалом розуміє межу людського пізнання внутрішніх, прихованих можливостей результативного використання досліджуваного об'єкта, які можуть бути кількісно оцінені та в кінцевому рахунку реалізовані за умови ідеальних можливостей практичної діяльності [9, с. 5].

А. Люкшинов розглядає потенціал підприємства як сукупність його можливостей для випуску продукції (надання послуг) [9, с. 2].

Вищенаведені точки зору авторів дають змогу говорити, що під потенціалом вони розуміють сукупність наявних ресурсів та запасів, в той же час вони не приділяють увагу ефективному використанню ресурсів на кожному етапі розвитку підприємства. В цьому аспекті заслуговує уваги та підтримки підхід Т. Храмцової до визначення «потенціалу» не тільки як до кількості ресурсів, але акцент робиться на вкладеній в них можливості розвитку систе-

ми в заданому напрямку [9, с. 2]. При цьому автор «можливість» розуміє як напрямок для розвитку, тобто необхідність використання ресурсів у зв'язку з окресленими стратегічними цілями.

В узагальненому вигляді підходи до даної категорії в роботах науковців можуть бути згруповані наступним чином:

1. Ресурсний підхід: потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи з різних видів ресурсів. Представники цього підходу, такі як Д. Черніков, С. Белова, Є. Фігурнов та інші стверджують, що до складових потенціалу в цьому розумінні відносять відповідні трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси, які залучаються у сферу вдосконалення виробництва. Сюди ж включають і сукупність ресурсів, яка забезпечує необхідний рівень організації виробництва та управління, ресурси сфери освіти і перепідготовки кадрів. «Ресурсне» розуміння потенціалу має важливе значення для планування та управління виробничою діяльністю, але не вичерпує найістотніших його характеристик.

2. Матеріально-трудова (марксистський) підхід: потенціал – система матеріальних та трудових факторів (умов, елементів, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва. Представники цього підходу, такі як М. Іванов, Ю. Одогов, К. Андреев та інші, подають уявлення про потенціал як з'єднання засобів праці, предметів праці та робочої сили як факторів виробництва та елементів утворення нового продукту, що генерують можливості підприємства.

3. Функціонально-реалізаційний підхід: потенціал – цілісність структури і функцій, комплексу ресурсів економічної системи, що здатна виконувати поставлені перед нею завдання. Представники цього підходу, такі як І. Ансофф, роблять висновок про сукупні можливості об'єкта виконувати завдання: що далі складалася структура об'єкта, що більше відповідають одні одним його структурні та функціональні елементи, то вищими будуть його потенціал і ефективність.

Отже, основними підходами до визначення структури економічного потенціалу підприємства визначено ресурсний, функціональний та змішаний.

Цілоком погоджуючись зі сприйняттям ресурсів підприємства (трудова, фінансові, матеріальні, інтелектуальні тощо) як основи формування його потенціалу, відстоюємо позицію сукупного їх сприйняття в якості елементів системи можливостей підприємства. Кожен з елементів підпорядковується досягненню загальних цілей потенціалу підприємства, тобто якщо існують засоби виробництва, кадри та інші ресурси, то потенціал підприємства як економічна система здатний задовольнити постійно мінливі потреби потенційних споживачів. Але лише в сукупності взаємодії всіх ресурсів, які створюють систему підприємства, з'являються нові можливості, яких не має кожен окремих вид ресурсу, тобто потенціал підприємства.

Дослідження тільки з позицій його ресурсного розуміння або сукупності можливостей, створювати певний ефект чи досягти певної мети не розкриває його будову та зв'язки між елементами, які можуть бути впливовими за дією на можливості підприємства. Структуризація потенціалу підприємства має здійснюватися за декількома критеріями: складом ресурсів і виконуваними функціями або зв'язками з матеріально-речовинною та суспільною формою прояву можливостей.

Під час визначення змісту економічного потенціалу як фундаментального поняття облікової концепції, П(С)БО спираються на економічну реальність, а не на юридичну форму, ресурсно-майнову сутність чи обмежуються лише потенційною ефективністю. Економічний потенціал, що притаманний підприємству як суб'єкту господарювання, розглядається стандартами як можливість втілення майбутніх економічних вигод прямо чи опосередковано в потоки грошових коштів чи їх еквівалентів і може бути поданий за структурою в різних аспектах (рис. 1).

Вважаємо, що такий вигляд структури, хоч і виділяє найвагоміші складники, однак не відображає всіх основних елементів потенціалу, що не відповідає потребам аналізу та оцінювання. На нашу думку, найповніше відображена структура економічного потенціалу підприємства в дослідженнях Є.В. Лапіна (рис. 2).

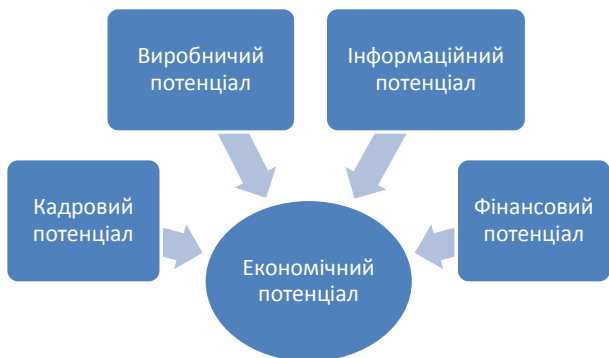

Рис. 1. Структура економічного потенціалу на засадах інформаційного підходу та в категоріях П(С)БО (за Л.В. Скоробогатою) [10]

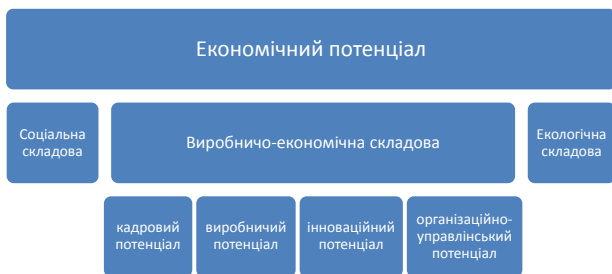

Рис. 2. Структура економічного потенціалу підприємства (за Є.В. Лапіним) [11]

Коваль Л. вважає економічний потенціал підприємства як сукупність наявних ресурсів та можливостей їх трансформувати, щоб досягти економічних вигод. Вона пропонує виділяти такі елементи економічного потенціалу підприємства (рис. 3): трудовий, виробничий, фінансовий, інноваційний та інформаційний потенціали.

Виділення в структурі потенціалу об'єктних та суб'єктних складових дозволяє отримати більш повне уявлення про елементний склад потенціалу.

До об'єктних складових зазвичай відносять виробничий, фінансовий, інноваційний потенціал та потенціал відтворення. Суб'єктні складові потенціалу – це науково-технічний, управлінський, маркетинговий потенціал та потенціал організаційної структури управління.

Формуючи загальну структуру економічного потенціалу підприємства, потрібно врахувати такі класифікаційні ознаки, як елементний склад, функціональна сфера виникнення, спектр врахованих

Рис. 3. Структура економічного потенціалу підприємства (за Л. Коваль) [12]

можливостей і спрямованість діяльності підприємства, а також міра реалізації потенціалу.

Деякі науковці дають визначення деривації «економічний потенціал» у галузевій прив'язці. Так, О. Григораш визначає: «Це комплексне багатогранне поняття, визначення та сутність якого залежать від специфіки досліджуваної галузі» [13]. Натомість такий підхід значно звужує розуміння економічного потенціалу. Вважаємо, що підприємства різних галузей та масштабів діяльності матимуть різну структуру потенціалу, але це не визначає його сутність.

Галузева ознака враховується під час формування структури конкретного підприємства. Тому вважаємо, що в структурі економічного потенціалу, наприклад, газотранспортного підприємства, основною є виробничо-економічна складова, яка містить трудовий, виробничо-технічний та інноваційно-інвестиційний потенціал (потенціал відтворення) (рис. 4).

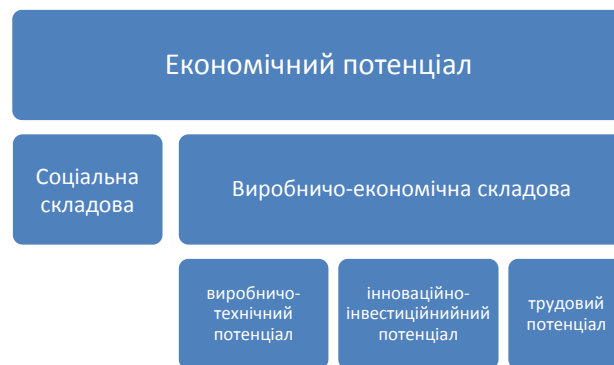

Рис. 4. Структура економічного потенціалу газотранспортного підприємства

Джерело: власна розробка

Зауважимо, що найвагомішою складовою для такого підприємства буде виробничо-технічний потенціал, оскільки всі інші є функціями від нього.

Тобто існує певна сукупність взаємопов'язаних базових елементів і відсутність будь-якого з них унеможливує діяльність підприємства як економічного суб'єкта [14]. Водночас, акцент для реалізації можливостей підприємства робиться на найбільш актуальних для досліджуваного. Базова структура потенціалу для усіх видів однакова і залежить від рівня втілення (наявний потенціал та потенціал розвитку), рівня використання (реалізований та нереалізований) та доцільності існування невикористовуваного потенціалу (резерв та надлишок). Така структура єдина і властива різним видам потенціалу [15].

Висновок. Отже, узагальнюючи вищенаведене дослідження потенціалу підприємства як складного економічного явища, вважаємо за доцільне подати авторське визначення деєривації «економічний потенціал підприємства» в наступній редакції: економічний потенціал підприємства – це сукупність визначених видів ресурсів підприємства, необхідних для його функціонування та/або розвитку, проявом синергізму дії яких виступає сукупність можливостей, створюваний певний ефект діяльності, досягнення певної мети у визначеному зовнішньому середовищі господарювання з урахуванням існуючих обмежень.

Окрім того, важливе значення для розуміння його сутності відіграє елементний склад (будова, внутрішня структура) та характер зв'язків між його елементами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Этимологический словарь русского языка // Под ред. Шаинского Н.М. – М. : Русский язык, 1994. – 588 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – С. 64.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Около 53000 слов / С.И. Ожегов – 25-е изд. – М. : АЗЪ, 2001. – 763 с.
4. Российский энциклопедический словарь: В 2 кн. Кн. 2: Н–Я. / под ред. А.М. Прохорова:– М. : Большая российская энциклопедия, 2000. – 1023 с.
5. Касьянова Н.В. Потенціал підприємства: формування та використання: Підручник / Н.В. Касьянова Н.В., Д.В. Солоха, В.В. Морєва та ін.. 2-е вид. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 248 с.
6. Большая Советская Энциклопедия (в 30 томах) / Гл. ред. А.М. Прохоров. Изд. 3-е. – М. : «Советская Энциклопедия», 1975. – 628 с.
7. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. – М. : Книжный мир, 2000. – 895 с.
8. Мухин В.И. Исследование систем управления: Учебн. – М. : Экзамен, 2002. – 384 с.
9. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / Б.Є. Бачевський, І.В. Заблодська, О.О. Решетняк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 397 с.
10. Скоробогата Л.В. Оцінка та технології обліку економічного потенціалу діяльності підприємств [Текст]: дис. ... к.е.н.: 08.06.04 / Скоробогата Лариса Вікторівна; «Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України». – Київ, 2005. – 220 с.
11. Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятий промышленности: формирование, оценка, управление [Текст]: дис. ... д-ра экон. наук : 08.07.01 / Лапин Евгений Васильевич. – Сумы, 2006. – 432 с.
12. Коваль Л.В. Економічний потенціал підприємства: сутність та структура/ – [Електроний ресурс] – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua>.
13. Григораш О.В. Становлення та розвиток сучасних підходів до визначення поняття «економічний потенціал підприємства». – [Електроний ресурс] – Режим доступу : http://zbnuruk.bukuniver.edu.ua/ed_work/n_7/29.pdf.
14. Краснокутська Н.С. Потенціал торговельного підприємства: теорія та методологія дослідження: моногр. / Н.С. Краснокутська. – Харків : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. – 247 с.
15. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства / Б.Є. Бачевський, І.В. Заблодська, О.О. Решетняк; навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.

УДК 338.465.4

Сидоренко Т.М.

*аспірант, асистент кафедри менеджменту сфери послуг
Київського національного університету технологій та дизайну*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянуті сучасні тенденції розвитку ринку побутових послуг в Україні, які сформувались у зв'язку з диференціацією населення за доходами та майном. Також визначені основні проблеми, що стримують розвиток ринку побутових послуг, підвищення ефективності функціонування підприємств побутового обслуговування.

Ключові слова: підприємства, побутове обслуговування, попит, послуги, конкуренція, управління, ефективність, прибуток.

Сидоренко Т.Н. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ БЫТОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены современные тенденции развития рынка бытовых услуг в Украине, которые сформировались в связи с дифференциацией населения по доходам и имуществом. Также определены основные проблемы, сдерживающие развитие рынка бытовых услуг, повышение эффективности функционирования предприятий бытового обслуживания.

Ключевые слова: предприятия, бытовое обслуживание, спрос, услуги, конкуренция, управление, эффективность, прибыль.

Sidorenko T.N. TRENDS OF DEVELOPMENT CONSUMER SERVICES ENTERPRISE IN UKRAINE

The article deals with modern tendencies of development the market of public services in Ukraine, which the differentiation of the population by income and assets. Also identified the main problems that hinder the development of the market of public services, improve the efficiency of consumer services enterprise.

Keywords: enterprise, consumer services, demand, services, competition, control, efficiency, profit.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день сфера побутового обслуговування є важливою складовою економіки країни внаслідок забезпечення задоволення споживацького попиту на побутові послуги та одним з пріоритетних напрямів ведення малого і середнього підприємництва. Постійний ріст витрат, посилення конкуренції на ринку, підвищення вимог споживачів до якісних побутових послуг посилюють значимість ефективного управління підприємствами

побутового обслуговування. Необхідний пошук таких методів управління їх діяльністю, які допомагали б підприємствам враховувати особливості ринку і вести конкурентну боротьбу в стратегічній перспективі.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження та вивчення попиту на побутові послуги висвітлюється у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Л.Я. Баранової, С.Я. Войтовича, С.С. Гаркавенко, Ю.А. Дайновського, В.І. Дмитрієва, О.В. Зозульова,